

Hole Teglverk.

Mathias Heiberg Bache kjøpte Hole og tok til å bygge teglverk der i 1758. Da kanselliråd Gert Falch overtok alt der i 1764, var det alt kosta opp mange bygninger, tegl- og tjæreverk. I 1793 var det en teglomn, to dobbelte og en enkelt tjæreomn i gang der. Det var eierne av Hole som dreiv teglverket fram til 1901 da det ble overtatt av Steinar Kvisle. Anders Sandsbråten hadde det fra 1920 til han solgte til Martin Bergan i 1922. Det vil ikke si det samme som at verket var i drift hele tida. Sognepresten her skriv i 1816 at det hadde vært to mursteins- og teglbrennerier, Hole og Skatvedt. Men de var nedlagt for noen år sia da eierne var døde. For de som kjøpte eiendommene der brenneriene lå, «dels ingen sans hadde for hva der angåe almuens vel, dels og manglet formue». Amtmannen nevnte ikke dette teglverket i innberetningen for 1834, men han opplyste at Even Nubberud dreiv et teglverk med to arbeidere, han leverte 5000 murstein og 5000 takstein i året. Leireltinga gikk med vasskraft og de brukte 8 lakter ved til brenninga pr. år. Det måtte vært Hole teglverk han dreiv denne tida. Nettopp da overtok Hans Knudsen garden, han dreiv verket sjøl. I 1843 leverte han teglstein til Olberg kirke i Krødsherad, i 1852 til Holmen nye kirke og i 1857 til Hovland nye faste skole i Eggedal.

Teglmølla ved Hole lå der meieriet ble bygd seinere. Det gamle teglverket gikk med hestekraft. Disse hestene var så øyde, at når økta var ute, stansa de av seg sjølve. Så blir det fortalt.

Det var tre arbeidere ved verket i 1880. Vi har noen notater etter Hans H. Hole fra denne tida. I 1878 tok de ut første brensla 25. juni og rakk tre brenslar med i alt 21.224 takstein og 13.450 murstein. I 1880 begynte de «verkensarbeidet» 28. mai, året etter tok de ut første brensla så seint som 11. august. Til å brenne steinen brukte de lakterved som de det året henta fra Albjørk og Grønhovd. Arbeidsfolka hadde 24 daler pr. 10.000 stein, det var likt for mur- og takstein. For den betalinga skulle de ta ut leira i leirtaket, frakte den til leirmølla, kna den der, fylle i formene og stryke av med handkraft, frakte formene til tørkehuset, derfra til omnen og brenne emnene der, og til slutt ta steinene ut av omnen og lagre dem. De arbeidet altså på akkord. En teglarbeider tjente omkring 30 spd. i sommerhalvåret på egen kost. Det svarer til omtrent ei ort dagen (80 øre den gangen) som var vanlig daglønn for en handverker den tida. Fra først av var det ikke aktuelt med å lage dreinsrør, for dreinsrørgrøfter kom ikke i bruk her før sist på 1860 tallet. Da kjøpte de utabygds fra. Sist i 1890 åra tok de til å lage dreinsrør ved Hole. Etter ei modernisering i 1902, var verket oppi hele 200.000 enheter stein i året. Det var en svær stigning når vi sammenligner med tidligere tall: i 1882 vel 40.000 stein, året etter det samme, i 1884 vel 39.000, til dette kom noen hundre mønepanner hvert år. Hele verket ble i 1885 taksert til 4000 kroner.

Fra 1954 var det et andelslag som stod for drifta av teglverket. Det var bøndene i dalen som gikk sammen om det, for det ble etter hvert vanskelig å skaffe takstein av den gamle typen til reparasjoner av teglsteinstaka. Fra 1961 kom verket i Harald Hoftons eie, etter brannen i 1960.

I Endeberg tok de opp leire nedpå grunnene i fjorden, knadde den og forma til murstein som de tørka i sol og vind. Den steinen solgte de til å mure piper av inni husa. Til utvendig muring var den steinen ikke brukbar.